

Sammanfattning

Thailand är en växande exportör av kycklingkött. Under de senaste decennierna har industrin kommit att bli en av huvudkomponenterna i landets målsättning att bli "Världens Kök" – "The Kitchen of the World". Runt 270 000 ton kycklingprodukter skeppades från Thailand till EU, landets största exportmarknad, under 2014.

Sverige har importerat kycklingprodukter från Thailand sedan slutet av 1990-talet. 2014 var landet den näst största, efter Danmark, exportören av bearbetade kycklingprodukter till Sverige. Nyligen lanserade Sverige en nationell handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Enligt den förväntas alla svenska företag respektera FN:s vägledande principer om företagande och mänskliga rättigheter (UNGP). Den här rapporten syftar till att undersöka vilket socialt ansvar svenska aktörer tar i sin handel med thailändska kycklingproducenter.

Thailand brottas med en brist på inhemsk arbetskraft. Lösningen för kycklingindustrin, liksom många andra branscher som omsätter mycket arbetskraft, har blivit att vända sig till grannländerna. I sin strävan efter försörjning och bättre löner har miljontals migrantarbetare från Kambodja och Myanmar rört sig till Thailand, och där hamnat längst ner i arbetspyramiden. Många har fallit offer för samvetslösa arbetsgivare, rekryteringsagenter och korrupta tjänstemän.

Den här rapporten visar att situationen för migrantarbetare på thailändska kycklingfabriker påminner om de senaste årens uppmärksammade larm från andra inhemska sektorer. Enligt Solidarity Center, en global organisation för arbetstagares rättigheter, är övergreppen som migrantarbetare i Thailand utsätts för bland de värsta i världen.

Intervjuer med 98 migrantarbetare på fyra thailändska kycklingföretag, och totalt sex fabriker, som alla exporterat till Sverige under de senaste tre åren visar på omfattande missförhållanden. På fyra av fabriker förekommer kränkningar som bryter mot nationell lagstiftning samt internationella normer som formulerats av bland andra FN och ILO, Internationella arbetsorganisationen.

Migrantarbetare på samtliga fabriker som ingår i studien uppger att personliga dokument, som pass eller arbetstillstånd, har beslagtogs av arbetsgivare eller rekryteringsföretag. Tillsammans med orimligt höga rekryteringsavgifter och andra kostnader tyder det på att arbetstagare på alla fabriker har försatts i skuldsaveri. Intervjuade på samtliga fabriker uppgav att de inte hade fått sjukförsäkring, trots att avgifter dragits från deras löner. Enligt ILO:s definitioner är dessa procedurer indikatorer på människohandel för exploatering av arbetskraft.

Migrantarbetare vid fyra fabriker uppgav förekomster av barnarbete, vid tre av dem med arbetare så unga som 14 år gamla. Att anställa ungdomar under 15 år strider mot thailändsk lag.

Produkter av thailändskt kycklingkött passerar en komplex leverantörskedja innan de slutligen säljs till konsumenter i livsmedelsbutiker eller serveras i restauranger, offentliga sjukhus och skolbetspisingar i Sverige. EU:s lagstiftning om ursprungsmärkning av

bearbetade livsmedel innebär att produkter som är märkta med ett EU-land som ursprung, i verkligheten kan ha importerats från ett tredje land som Thailand. Detta gör det näst intill omöjligt att uppskatta den totala volymen av thailändskt kycklingkött som importeras till Sverige varje år. Enligt en av de svenska importörerna ingår inte ens hälften av allt thailändskt kycklingkött som konsumeras i Sverige i den officiella importstatistiken.

Swedwatches intervjuer med svenska aktörer som importerat kycklingprodukter från Thailand under många år visar att djurhållning och produktkvalitet har varit centralt i affärsrelationen. Samtidigt har riskanalyser gällande eventuell negativ påverkan på mänskliga rättigheter förbisetts. Av de intervjuade aktörerna är det endast grossisten Axfood som implementerat UNGP i sin affärsverksamhet. För många aktörer i den svenska livsmedelssektorn är den svenska regeringens nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter och UNGP fortfarande okända.

Rapporten pekar även på omfattande brister i socialt ansvarstagande vid offentlig upphandling av livsmedel. Upphandlare på svenska landsting och kommuner har oklara rutiner för att ställa sociala krav vid inköp av livsmedel. Revisioner för att säkerställa att uppförandekoder uppfylls av leverantörerna har i allmänhet inte utförts på grund av bristande resurser. Detta innebär att barn och vuxna på svenska sjukhus, skolor och äldreboenden serveras kycklingprodukter som kan ha tillverkats av exploaterade migrantarbetare.

Swedwatch har även genomfört en enkät bland livsmedelskedjor på den svenska marknaden. Fokus var egna märkesvaror (EMV) som innehåller kycklingprodukter. Resultaten visar att ett av de fem livsmedelsföretag som ingår i undersökningen använder thailändsk kyckling i sina egna märkesprodukter.

Rapporten innehåller flera rekommendationer. Thailändska företag bör se till att alla former av orimliga rekryteringsavgifter omedelbart upphör samt se till att rekryteringsagenter inte tar ut kostnader som försätter migrantarbetare i skuldlaveri. Som ett minimum bör alla företag följa thailändsk lagstiftning. Aktörer på den svenska livsmedelsmarknaden som på olika sätt är kopplade till import av thailändsk kyckling bör säkerställa att deras leverantörer följer ILO:s kärnkonventioner och andra internationella normer. Importörer och grossister bör öppet redovisa hur potentiella risker för kränkningar av mänskliga rättigheter identifieras och hanteras, i enlighet med UNGP:s riktlinjer.

Livsmedel som importvara måste identifieras som en riskgrupp, inte bara när det gäller djurskydd och produktkvalitet.